

Az egyiptomi válság hátteréről

Simai Mihály

A világgazdasági válság következményei között a társadalmi problémák, a súlyos feszültségek hatása tulajdonképpen a következő években jelentkezik majd elsősorban azért, mert a munkanélküliség magas marad, és az adóssággal, valamint a szociális kiadások, nyugdíjak, állami ártámogatások csökkentésével, illetve sok esetben az élénkülő inflációval összefüggő kényszerintézkedések egyre jobban sújtják az alsó középosztályt és az eleve alacsonyjövedelműeket, vagyis a társadalom szegényeit.

Sok elemző döntő mértékben ezeknek tulajdonítja a közel-keleti térségben kibontakozott hatalmas tömegmegmozdulásokat is. E tényezők szerepe vitathatatlan. Azonban igen sok az olyan országspecifikus probléma is, amelyikre azért is kell különös figyelmet fordítani, mert globális következményeik eltérőek, és egyes esetekben különösen súlyosak lehetnek. Ezek között kiemelkedően fontos az, hogy mi történik Egyiptomban. Az ország a legnagyobb lakosságú arab állam. Közel 80 millió ember, vagyis az arab térség lakóinak körülbelül egynegyede Egyiptomban él.

Az Arab Liga központja Egyiptomban van. Kairó nemcsak politikai, hanem kereskedelmi, tudományos és bizonyos tekintetben ideológiai központ is a Közel-Keleten. Mint közismert, döntő szerepe volt a térségben a békefolya-

matban, és kulcsfontosságú állam Izrael és az arab világ viszonyának alakulása szempontjából is.

Az egyiptomi hadsereg az arab világban a legnagyobb. A szárazföldi alakulatok mellett jelentős légierővel és hadiflottával rendelkezik. Felszerelése amerikai, francia, olasz, angol, szovjet, illetve orosz és kínai eredetű. Hadiiparra is számottevő. Fegyveres erői az Egyesült Államok stratégiai partnerei a térségben.

Egyiptom gazdaságilag a közepesen fejlett országok alsó csoportjába sorolható. Az ipar a bruttó termék 38 százalékát adja, a mezőgazdaság 14 százalékát. A szolgáltatások aránya 48 százalék. Tizenkettőmillió ember számára a turizmus az alapvető megélhetési forrás. A munkaerő közel egyharmada a magánkézben lévő mezőgazdaságból él. Szinte az egész mezőgazdasági termelés a Nílus völgyében és a Deltában lévő 2,5 millió hektáros termékeny földtől függ. Igaz, hogy Felső- Egyiptomban az elmúlt évtizedekben sikerült bizonyos sivatagi területeket is művelhetővé tenni. Ugyanakkor a Nílus-völgy és a Delta termőföldjét csökkentette az urbanizáció. A mezőgazdaság nem képes a lakosságot ellátni. A szükséges gabona több mint fele importból származik. Az egy főre számított bruttó hazai termék 2010-ben 6200 dollár volt. A nasszeri időszak erősen centralizált és jelentős állami szektorral ren-

delkező gazdaságát a 90-es évektől kezdve liberalizálták. Ennek folyamata 2004 után gyorsult meg az állami vállalatok jelentős részének privatizálásával. 2005 után döntően a magánvállalkozás volt a forrása a hét százalék körüli gazdasági növekedésnek, amelyik 2008 után öt százalék alá esett. A reformok az intézményeket szinte alig érintették. Bürokratizmus és kiterjedt korrupció jellemzi tevékenységüket. A gazdaság, de különösen az államháztartás nagymértékben függ a turizmusból, az olaj és földgáz kivitelből és a Szezei Csatornából származó bevételektől, amelyek a válság hatására csökkentek.

Az MTA Világgazdasági Intézetében folyó kutatások megvilágították, hogy 2011-ben az egyiptomi gazdaság három lényeges problémával küszködik. Először, az elmúlt években jelentősen nőttek a vagyoni és a jövedelmek közötti egyenlőtlenségek, és 20 százalék fölé emelkedett a napi 1,25 dollárnál kevesebből élők aránya. Felső-Egyiptom lakóinak több mint egyharmada tartozik e kategóriába. A szegénység nem új probléma Egyiptomban. Az elmúlt 2-3 évben azonban ugrásszerűen nőtt a városokban élő szegények száma a 12-13 százalékos infláció és a munkanélküliség következtében. Másodszor az élelmiszerárak emelkedése súlyosbította a szegények helyzetét. A kormány ártámogató intézkedéseinek hatását a belső árszintre elnyelte a magas infláció. Harmadszor, miközben az elmúlt évtizedben jelentősen nőtt az oktatási rendszerben résztvevők és a végzők száma, a gazdaság egyre kevésbé képes a munkát kereső fiatalok számára munkalehetőséget biztosítani. Miközben a munkanélküliek aránya a szegény írástudatlanok között öt százalék, a 15-24 év közötti fiatalok körében harminc százalék.

A gazdasági problémák azonban csak részleges magyarázatot adnak a hatalmas tömeg-

megmozdulásokra. A több évtizedes autokrata rendszerből különösen a középosztálybeli fiataloknak van elege. A különböző engedélyezett vagy illegális politikai mozgalmak szabadságot és demokráciát követelnek. Az iszlamista szélsőségesek célja a vallási törvényekre épülő állam bevezetése. Az egyiptomi baloldal a szociális viszonyok javítását tartja kulcskérdésnek.

Nem világos még, hogy mi lesz az egyiptomi felkelés kimenetele. Sok függ a hadseregtől, amelyik ugyancsak megosztott. Felső vezetésének többsége a nasszerista korszak katonai kasztjának családtagjai közül kerül ki, akik szorosan kötődnek a gazdasági elithez. Nyilvánvaló, hogy a kialakuló új vezetésben ezek szerepe jelentős lesz. Nem zárható ki a fegyvernemek közötti vetélkedés sem a hatalmi pozíciókért. Mubarak a légierő tisztje volt, s közvetlen környezetében is vannak e fegyvernemből fontos pozíciókban. Ahmed Shafiq, az új miniszterelnök maga is repülő tiszt. Bármilyen történik, és bárkik kerülnek hatalomra, szembe kell nézniük a gazdasági és társadalmi realitásokkal. Azt a tényt is figyelembe kell venniük, hogy az ország döntő mértékben függ az amerikai katonai segélytől, az Európai Uniótól és a külföldi turistáktól. A válság elhúzódása napi 310 millió euróba kerül az országnak.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról